

Ennio Antonelli bíboros
a Család Pápai Tanácsának elnöke:

Család és Európa jövője

Előadás a FAFCE (Európai Katolikus Családegyesületek Federációja) elnökségi ülésén
Brüsszel, 2009. december 9.

Bevezető

Nagy örömmre szolgál, hogy találkozhatok az Európai Katolikus Családegyesületek Federációjának (FAFCE) képviselőivel. Azzal, hogy a családok segítségén fáradoztok, azon dolgoztok, hogy lelket adjatok az Európai Uniónak, és jövőt a civilizációnknak. Azokhoz a „kreatív kisebbségekhez” tartoztok, akik XVI. Benedek pápa megfogalmazása szerint a történelmet csinálják, legyen szó világ- vagy egyháztörténelemről. Nem valamiféle ideológia, nem egy gazdasági, politikai vagy diplomáciai hatalmi csoport szószólói vagytok, hanem konkrét emberek tapasztalatait és törekvéseit fogalmazzátok meg és közvetítitek; a családokét, a családok ugyanis az európai népek létfontosságú sejtjei.

A Család Pápai Tanácsa a Katolikus Családegyesületekben kiemelt vitapartnereket lát. Felismeri **gyümölcsöző jelenléteket nagy lehetőségeit** mind az egyházban, mind pedig a világban. Sokféle tevékenységet folytathattok minden szinten: kulturális projekteket rendezhettek az iskolákban, plébániákon, egyházmegyékben, a médiában (sajtó, rádió, televízió, internet, stb.); a közvéleményben nagy visszhangot keltő ünnepeket tarthattok; olyan kiemelkedő projekteket, amelyek segítik egy város családbaráttá válását; nyomást gyakorolhattok a városi, regionális, országos és európai intézmények felelőseire, hogy a politika és a vezetőség támogassa a családokat. Részt vehettek bizottságok összejövetelein és gyűléseken; elősegíthetitek tudományos konferenciák létrejöttét, és javaslatokat tehettek azok témáira; felvehetitek a kapcsolatot különböző országok nemzeti vagy európai megbízással rendelkező képviselőivel; ellenőrizhetitek tevékenységüket; tájékoztathatjátok a közvéleményt és szavazatokkal jutalmazhatjátok azokat, akik komolyan tevékenykednek a családok és az élet védelme érdekében; véleményeteket nyilvánosságra hozhatjátok a médiában, és ellenük szavazással büntethetitek azokat, akik tétlenek, nem dolgoznak, és hűtlenek az értektekhez; együtt dolgozhattok azokkal, akik a leginkább motiváltak és megbízhatóak.

Legyetek főszereplők! Ne feledkezzetek meg II. János Pál pápa buzdításáról, aki így fordult a családokhoz, és az őket képviselő szervezetekhez: „Elsősorban a családoknak kell gondoskodniuk arról, hogy az állam törvényei és intézményei a családot nem csupán ne sértsék, hanem nagyon határozottan támogassák és oltalmazzák jogait és feladatait. Így tehát a családokban egyre inkább tudatosulnia kell annak, hogy »főszerepet« játszanak a »családpolitikában«, s hogy az ő feladatuk a társadalom átalakítása: máskülönben épp a család lesz az első áldozata azoknak a bajoknak, melyeket nem elhárítani, hanem csak közömbösen szemlélni akart.”(Familiaris Consortio, 44).

Próbáljátok erősíteni magatokat új tagokkal egyesületeitekben, valóban motivált és hozzáértő személyek bevonásával. Minden egyesületen belül egység, az országos és európai szintű egyesületek között pedig összhang legyen, hogy hatékonyan működhessenek.

Segítsétek elő olyan országokban is a családgyesületek létrehozását, amelyekben egyelőre nem léteznek, vagy nem a civil oldalhoz tartoznak.

Az ideológiai és politikai ellenfelekkel, amennyire lehetséges, építő jellegű párbeszédet folytassatok. A katolikusok vegyék figyelembe a hiteles modern értékeket: a női egyenjogúságot; a gondolat-, szólás,- és vallásszabadságot; az állam világi jellegét, tartsák tiszteletben a civil társadalom kulturális és vallási pluralizmusát. Azonban ne keverjék össze az emberi jogokat az egyes egyének személyes kívánságaival.

Amennyire lehetséges, próbáljátok **megelőzni a hibás döntéseket**, hogy ne utólag kelljen harcolni ellenük. Lépjetez közé kellő időben, amikor a családra és az életre nézve veszélyes javaslatokról tárgyalnak, mint például Mc Cafferty utolsó két javaslatáról az Európa Tanácsban. Az egyikkel be akarja vezetni az abortuszhoz való jogot, és eltörölné az abortusz ellenzésének lelkiismereti szabadságra alapozott jogát; a másik javaslat a homofóbiáról szól, ezzel törvényessé tenné a homoszexuálisok egymással kötött házasságát, és azt, hogy gyermekeket fogadjanak örökbe, ezen kívül védelmet és különféle kiváltságokat adna a transzszexuálisoknak. A másik oldalt illetően dicséretre méltó a „Romániai családok Szövetségének” és az olasz Családok Fórumának fellépése Mc Cafferty első javaslata ellen; de szükséges lenne a többi egyesület is közbelépése is.

Logikusan építsétek fel javaslataitokat. Álláspontjaitokat érvekkel támasszátok alá, **elsősorban tényekre hivatkozva**. Különböző országokban végzett számos szociológiai kutatás kimutatja, hogy még a nem is tökéletesen sikerült család is sokkal több hasznot és kevesebb kárt jelent a társadalom számára, mint a válások miatt szétszakadt, egyszülössé vált vagy újjáalakult családok, illetve az élettársi és homoszexuális kapcsolatok. Tanulmányozzátok figyelmesen a statisztikai adatokat; gyűjtsétek össze az újakat; beszéljetez róluk, hirdessétek a közvéleménynek, a vezetőknek és a politikusoknak.

A Család Pápai Tanácsa a Mexikóvárosban rendezett VI. Világtalálkozót követően elindított egy **tervet: tanulmányokat és szociológiai kutatásokat** szeretne folytatni az egészséges családok személyekre és társadalomra gyakorolt jótékony hatásainak, illetve a szétesett és csonka családok által okozott károknak a felmérésére. Célkitűzésünk érzékeltetni a különböző országok közvéleményével, politikai és gazdasági szereplőivel, hogy támogatni kell a családok ügyét. Reméljük, a tényekkel meggyőzőbbek tudunk lenni, mint ideológiai síkon. Két nyomon kellene elindulni: a már meglévő statisztikai adatok összegyűjtése és tanulmányozása, és új, nem csupán leíró, hanem magyarázó jellegű kutatások megvalósítása, melyek alkalmasak az ok-okozati összefüggések tisztázására, és megmutatják a megfelelő cselekvési stratégiákat. A kutatás néhány kiválasztott országban kezdődne, melyek eredményeit a 2012-es VII. Családok Világtalálkozásán lehetne közzé tenni Milánóban. Ezt követően, hogyha az első kísérlet sikerrel végződik, a kezdeményezést ki lehetne terjeszteni minden olyan országra, amely hajlandó bekapcsolódni.

Szeretnék most két dolgot bemutatni hivatkozva a statisztikai adatokra (elnézést kérek azért, hogy nem jelöltem meg a forrásokat, valamint az esetleges pontatlanságokért is), ezek szerintem elsődleges fontosságúak a mai Európában a demográfiát és a nevelést tekintve. Induljunk ki egy antropológiai jellegű megközelítésből.

A család a keresztény antropológia perspektívájában

Az élet, a növekedés, a szeretet, a szépség és a boldogság minden formája megkövetel egy bizonyos sokféleséget és egy bizonyos egységet is. A család az a hely, ahol az emberi lény **alapvető különbözőségei**, a nemek (férfi-nő) és a generációk (szülők-gyermekek) harmóniában vannak, és értékelik egymást.

A nemiség M. Zundel szavai szerint a **lélekbe és a testbe írt önzetlenség**, különbözőség az egyenlőségben, a kölcsönös önátadásra és a közösségre való tekintettel. A férfi és a nő egyenlő méltósággal rendelkező emberi lények. Testben azonban különböznek (arc, külső, hang, nemi szervek). Mindketten termékenyítenek, de más módon: a férfi önmagán kívül; a nő önmagán belül. Ebből az alapvető különbözőségből adódóan más és más tulajdonságokkal, érdeklődési körrel, intelligenciával és jellemmel rendelkeznek; máshogy szeretnek, máshogy értenek, és máshogy kommunikálnak. Ami az egyik számára természetes adottság, azért a másinak meg kell dolgozni; például a férfi megtanulhatja a nőtől a gyengéd és figyelmes törődést, a megértést, lényeglátást, és a szenvedésben való kitartást.

A különbözőség az egyenlőségben nem diszkriminációt, hanem kölcsönös együttműködést, **egymás kiegészítését**, „együtt munkálkodást” von maga után (vö. Hittani kongregáció: Levél a Katolikus Egyház Püspökeihez a férfi és nő együttműködéséről az Egyházban és a világban, 2004). Elsősorban mindenki a másinak ad hatalmat arra, hogy gyermeket nemzzen, és szülővé váljon, a teremtő Atyaisten képmására (Aquinói Szt. Tamás).

A szeretet az, ami harmóniát teremt az emberek különbözőségei között, ajándékot teremtve belőlük egymás számára. A szeretet a különbözőségeket egyesítő erő, Aquinói Szent Tamás kifejezésével élve a *virtus unitiva*; és az egyetlen viselkedési mód, amely megfelel az emberi méltóságnak.

Embernek lenni szellemi és testi létezését is jelent, egyediek vagyunk, de alkotó kapcsolatban állunk a többiekkel. A többiek ugyanolyan **jók saját magukban**, mint én, ugyanannyira megérdemlik, hogy segítsék fejlődésüket, és boldogok legyenek. „*Szeresd felebarátodat, mint önmagadat*” (Mt 22, 39). „*Amit akartok, hogy veletek tegyenek az emberek, ti is tegyétek velük*” (Mt 7, 12). Nem akarhatom csak a saját javamat, a többieket eszköznek használva ennek eléréséhez. Összhangba kell hoznom saját jólétemet a többiekével. Ugyanolyan komolyan kell akarnom mások javát, mint a saját magamét. Lehetőségeimhez mérten **segítenem kell őket emberi fejlődésükben**, tiszteletben tartva különbözőségüket és szabadságukat, értékelve pozitív tulajdonságaikat, és cipelnem kell korlátoltságaik és bűneik terhét, ahogyan azt Jézus is tette minden emberrel.

Nem arról van szó, hogy vissza kell utasítanom a saját javamat; az sincs megtiltva, hogy a magam hasznát is keressem másokban. De a velük való kapcsolatom nem szorítkozhat kizárólag erre. Ez azt jelentené, hogy nem saját magukért ismerném el őket, nem tisztelném emberi méltóságukat. Olyan mértékben tiszteltem őket, amilyen mértékben odaajándékozom magam nekik, és a javukat szolgálom. Ekkor **valósítom meg én is saját magam** emberként, mert aki odaajándékozta életét, megszerzi azt (vö. Lk 17, 33; Jn 12, 55), főleg, ha súlyos áldozattal jár. Nem azért ajándékozok, hogy kapjak, de valójában kapok. A szeretet az ember hivatása, a legfőbb jó (vö. II. János Pál pápa, Redemptor Hominis 10).

Mivel az emberi lény elválaszthatatlanul **szellemi és testi** lény is egyben, a többi személlyel állandóan szellemi és testi módon is kommunikál és cselekszik. Az emberi szeretet is a személy mély belsőségességéből ered, és a szavakon és tetteken, gesztusokon és

viselkedési formákon, mosolyokon és kézfogásokon, öleléseken és szexuális kapcsolaton keresztül fejeződik ki.

Szeretni, ahogyan XVI. Benedek pápa tanítja, **azt tenni, ami helyes, és még annál is többet.** „A szeretet túlhalad az igazságosságon, mert szeretni annyi, mint adni, odaadni a másinak azt, ami az »enyém«; ugyanakkor a szeretet soha nem létezik igazságosság nélkül, amely azt követeli, hogy megadjuk a másinak azt, ami az »övé«, ami léte és működése alapján megilleti. Nem tudok a másinak a »magaméból« ajándékozni, ha előbb nem adtam meg neki azt, ami az igazságosság alapján jár neki. Aki szeretettel van mások iránt, az mindenekelőtt igazságos velük szemben. Az igazságosság nemcsak hogy nem idegen a szeretettől, nemcsak hogy nem a szeretet alternatívája vagy paralel megfelelője: az igazságosság elválaszthatatlan a szeretettől, bensőleg hozzá tartozik. Az igazságosság a szeretet első útja, vagy, amint VI. Pál pápa mondta, a szeretet alapfoka, a tettel és igazsággal való szeretés szerves összetevője, amire János apostol buzdít (1Jn 3,18). Egyfelől a szeretet megköveteli az igazságosságot, az egyének és népek törvényes jogainak elismerését és tiszteletben tartását. Ez tevékenyen hozzájárul »az ember városának« jog és igazságosság szerinti felépítéséhez. Másfelől viszont a szeretet felülmúlja az igazságosságot és teljessé teszi azt az ajándékozás és a megbocsátás logikájában. Az »ember városát« nem csupán a jogok és a kötelességek alkotta viszonyok mozdítják elő, hanem sokkal inkább, és még ezt megelőzően, az ingyenesség, azaz az irgalom és a közösség alkotta viszonyok.” (Caritas in Veritate, 6).

Ahogy a piac a (sajnos gyakran bűnöktől és hibáktól torzított) igazságosság elve szerint működő haszonszerző csere intézménye, úgy a család a személyek közötti közösség és ajándékozás intézménye (amely sajnos szintén gyakran torzul bűnök és hibák miatt). Pontosabban fogalmazva **a család a teljes, kölcsönös odaadás** és a teljes életközösség **intézménye**. Ebben a másikkal és a másikért való lét az élet összes dimenziójára kiterjed, míg a barátságban csak egy-egy aspektusa van jelen. A házastársak közötti szexuális kapcsolat a teljes kölcsönös önátadás saját és kizárólagos testi kifejezése. Két, egymástól elválaszthatatlan jelentősége van: az egyesítés és a teremtés. A szerelem, miközben egyesíti a különbözőket, életre és jóságra törekszik. Nem tart fogva az adott helyzetben; hanem ösztönzi az együtt történő továbblépést a jövő felé, ugyanabba az irányba. Ezért a közösség termékeny nyitottság is szellemi, fizikai és társadalmi értelemben. Miközben a házastársak egymásnak ajándékozzák magukat, egy újabb ember felé is nyitnak. A gyermek, aki belőlük fog születni, az ő „egy testük” lesz, a szó szoros értelmében.

Egység és nyitottság nem csak a házastársak szexuális kapcsolatának, hanem családi életük minden dimenziójának hitelességét jellemzi. A házastársak együtt fordulnak gyermekeik felé, gyermekeiken kívül pedig a társadalom és az Egyház felé, a különböző célkitűzések és tervek felé. A férj ajándék a feleség számára és viszont; a szülők ajándékok gyermekeik számára és viszont; és a testvérek is ajándékai egymásnak. Az egész család **ajándék a társadalom számára**. A családban az emberek nem csak a saját javukat nézik, hanem a többiek érdekeit is, a közösség javát, ami mindenkié. Ha valakik kiemelt figyelmet kapnak, azok a leggyengébbek: a kisgyermekek, betegek, fogyatékosok, idősek. A szeretet-ajándékozás dinamikája fejleszti minden ember méltóságának tiszteletét és tudatosítását, az önmagunkba, másokba és az intézményekbe vetett bizalmat, a saját és mások javáért végzett etikus felelősségvállalást, az őszinteséget, hűséget, nagylelkűséget, osztozást, kreativitást, a

jövő tervezését, a szorgalmat, együttműködést, az áldozatok vállalásáig elmenő munkálkodást és még számos más erényt, amelyek értékesek az egyén és a társadalom számára.

A nyugati kultúra történelme során mindig voltak **családok elleni támadások**, amelyek károsnak tartották a társadalom fejlődésének szempontjából. Pont ezekben a napokban jelent meg egy könyv Olaszországban (Alberto Alesina és Andrea Ichino: *Otthon készült Olaszország*, Mondadori), amely azt állítja, hogy a család károsítja az ország társadalmi és gazdasági fejlődését, a következő okok miatt: csekély hajlandóság a munkában való mobilitásra; a lakóhelyhez közel található munkahely előnyben részesítése, akkor is, ha nem olyan jól megfizetett; hozzáértés helyett rokoni kapcsolat vagy protekció alapján történő felvétel a munkahelyekre; nem engedi a nőket karriert építeni, akkor se, ha nagyon okosak, hanem a gyermekeiknek kell áldozniuk magukat; kis családi vállalkozások, amelyek képtelenek kutatásokba vagy fejlesztésbe beruházni; a bölcsődék korlátozott száma; kevesebb véréadó.

Számomra úgy tűnik, ebben a könyvben nem ismerik el a gondoskodó munka és a családok közötti horizontális, és a generációk közötti vertikális szolidaritás értékét. Másrészt nem veszik figyelembe azokat a súlyos társadalmi költségeket, amelyeket a „nem-családok” okoznak. A családot ért vádakkal pedig inkább annak elkorcsosult változatát, a familizmust kellene illetni. Pontosan az jelentené a társadalom szövetének szétszakadását és magának a gazdasági rendszernek a veszélyeztetését, ha alárendelnénk a személyt a munkának és a családot a gazdaságnak.

Nem csak kenyérrel él az ember, hanem és elsősorban az igazságban és szeretetben megélt személyes kapcsolatokkal. Az ember csak a többi emberrel együtt képes élni, fejlődni, és boldoggá válni. Csak a családban, a teljes odaadás és életközösség intézményében találja meg **azt a környezetet**, amelyben méltóságának megfelelően **születhet meg és kezdheti meg fejlődését**. A család gyökér és minta, az ember társas lény voltának megjelenítője; ugyanakkor a **Szentháromság képmása**, képmás, amely egyébként a hiteles emberi kapcsolatok minden formájára érvényes. XVI. Benedek pápa írja utolsó körlevelében: „Az ember mint teremtmény szellemi természetű, aki önmagát a személyközi kapcsolatokban valósítja meg. ... Az ember nem másoktól való elkülönülése révén jut el önmaga elfogadásához, hanem akkor, ha másokkal és Istennel kapcsolatba lép. ... Érvényes ez egész népek esetében is. ... A személy és a közösség közötti viszony egy teljességnek egy másik teljességgel való egymásmellettségét jelenti. Ahogy maga a családi közösség az azt alkotó személyeket nem oldja fel magában, ... úgy maga az emberiség családjának egysége sem oldja fel önmagában a személyeket, népeket, kultúrákat, hanem kölcsönös átláthatóságot teremt számukra, és – sokféleségük elismerése mellett – egyesíti őket. .... Ez a szemlélet az egyetlen isteni lényekben meglévő Szentháromság személyei közötti viszonyból nyeri világos értelmét. A Szentháromság tökéletes egység, mivel a három isteni személy tiszta vonatkozásban áll egymással. ... Isten minket is be akar vonni közösségének ebbe a valóságába, »hogy egyek legyenek, ahogy mi is egyek vagyunk« (Jn 17,22). Az Egyház jele és eszköze ennek az egységnek. ... Ez az, ami a szeretet és az igazságosság közös emberi tapasztalatában is megmutatkozik. Amint a szentségi szeretet a házaspárokat szellemileg egy testté (Ter 2,24; Mt 19,5; Ef 5,31) kapcsolja össze, és két ember kapcsolatából spirituális egységet alkot, az igazság ugyanígy, ezzel analóg módon kapcsolja össze a lelkeket, magához vonzva és önmagában egyesítve azokat.” (Caritas in Veritate 53, 54).

A család a társadalom élő sejtje, az emberség iskolája, egyben kis Egyház is, az igehirdetés alanya. Igét hirdetni azt jelenti, hogy **Krisztus szeretetét közvetítjük mások felé**, megvallott és tanúsított hitünk által. Valójában az olyan ember, aki egyszerűen csak becsületes, vagy meg van keresztelve, de eltávolodott az Egyháztól, vagy gyakorolja ugyan a vallását, de csak képmutatásból, nem evangelizál. Erre egyedül az a keresztény képes, aki őszinte és élő kapcsolatban van Krisztussal (igehallgatás, Oltáriszentség, imádság, állandó törekvés a megtérésre, új élet a Lélek szerint), és aki Krisztustól egy „kicsit több” reményt, „kicsit több” értelmet és értéket kap az élet összes dimenziójában, egy „kicsit több” fényt a megvilágosodáshoz, „kicsit több” energiát és örömet, hogy képes legyen hordozni mások terheit, és mindennap felvenni a keresztjét.

Hasonlóképpen sajátos értelemben, nem az a család evangelizál, amelyik egyszerűen csak tiszteletre méltó, aki ugyan gyakorolja kereszténységét, mégis felzárkózik a szekularizált világ gondolkodásmódjához; hanem az a család, amelyik Krisztus központú, biblikus, eucharisztikus, szentháromságos, vallásos **lelkiség szerint él**, laikusán, vagyis a földi valóság keretein belül. Olyan család, amely a szeretetet ajándékként és közösségként éli meg, mint részvételt Krisztus menyegzői szövetségében az egyházzal, és mint az égi Személyek szentháromságos közösségének visszatükrözését, a mennyei ünnep előképét az örökkévalóságban. „A keresztény család kihívásai és reményei – mondja II. János Pál pápa – megkövetelik, hogy életük hétköznapi szövevényében a családok egyre növekvő számban fedezzék fel és valósítsák meg a gyakorlatban a szilárd családi lelkiséget,” (Párbeszéd, 1980. 10. 12.).

Ösztönözzük és bátorítsuk a családokat, hogy vállalják a felelősséget az evangéliumi lelkiségben és tanúságtevésben való növekedésért, hogy magukban erősítsék és a többi ember felé közvetítsék Krisztus szeretetét. **A keveset növelni a legjobb módszer arra, hogy eljussunk az összeshez.** Nem kevesebb, hanem több családra van szükség ahhoz, hogy a társadalom bajait orvosolni tudjuk. Sok olyan családra van szükség, amelyben egy kicsit több egység, nyitottság és szépség van.

Tevékenységi perspektíva a demográfia kiemelt szerepéből kiindulva

A 2005-ös zöld könyvből kiindulva, az úgynevezett „demográfiai tél” egyre inkább az Európa Parlament és Bizottság, a sajtó és a közvélemény figyelmébe kerül. Egyre inkább, de még mindig nem eléggé, ha számításba vesszük, hogy népeink társadalmi, gazdasági, kulturális és vallási fejlődését veszélyezteti.

Egy nép fejlődéséhez sokféle tényezőre van szükség. Ezek között fontos a demográfiai egyensúly. Súlyos problémákat okozhat a különösen magas népsűrűség, mint Bangladesben (144 ezer km²-en 156 millió lakos; több mint 1000 fő/km²). Másrészt az alacsony születési arány is kemény problémákhoz vezethet. Az erkölcsileg és társadalmilag is helyes magatartás **a felelős és nagylelkű családtervezés.**

Ezzel kapcsolatban érdemes idéznünk XVI. Benedek pápa legutóbbi enciklikáját: „Az élet iránti felelősségteljes nyitottság társadalmi és gazdasági kincs. Jelentős nemzetek köszönhetik népességük nagy számának és tehetségének azt, hogy kilábalhatnak a nyomorúságból. Ezzel ellentétben hajdan virágzó nemzetek a születések számának visszaesése miatt a bizonytalanság periódusát élhetik meg, számos esetben akár a pusztulást is – ez éppen a jóléti társadalmakban döntő probléma. A születések számának csökkenése,

amely a népesség létszámát a demográfiailag kritikus érték alá engedi süllyedni, válságba taszítja a szociális ellátórendszert is, elvezet a költségek növekedéséhez, korlátozza a megtakarításokból származó tartalékok képzését és ennek következtében a beruházásokhoz szükséges forrásokat is; korlátozza a rendelkezésre álló képzett munkaerőt, és csökkenti annak a szürkeállománynak a tartalékát, amelynek a nemzet szükségleteit kellene kielégíteni. Ezen kívül a kicsi, néha egészen kicsi családok létezése annak a veszélyét jelenti, hogy a társadalmi kapcsolatokat elhanyagolják, és nem kezeskednek a szolidaritás valódi formáiról. Ezek azok a helyzetek, amelyek a jövőbe vetett csekély bizalom és az erkölcsi kifáradás tüneteit mutatják. Ezért társadalmi, és éppen így gazdasági szükségszerűség, hogy ismét a fiatal generáció szeme elé állítsuk a család és a házasság szépségét, valamint ezen intézmények mélységes összhangját az ember bensőjével és méltóságával. Ebből a szempontból az államok arra hivatottak, hogy olyan politikai intézkedéseket eszközöljenek, amelyek elősegítik az egy férfi és egy nő közötti házasság által megalapozott családnak, a társadalom alap- és életsejtjének középpontba kerülését és sérthetlenségét, gondoskodva annak gazdasági és pénzügyi problémái megoldásáról is, figyelemmel a család kapcsolati természetére.” (Caritas in Veritate, 44).

Az Európai Unióban a családok kétharmadában nincs gyermek; a nők átlagos termékenységi rátája 1,56 (Olaszországban csak 1,3, míg az Amerikai Egyesült Államokban 2,9). Alatta vagyunk a népesség számának fenntartásához szükséges kvótának (2,1/nő), és jóval alatta a kívánt gyermekszámnak, amely különböző okok miatt nem valósul meg, pedig a fiatal házaspárok átlagban 2,3 gyermeket szeretnének. A 65 év feletti idősök 85 millióan vannak, az utóbbi 15 évben 16,5 millióval növekedett a számuk. Most már többen vannak, mint a 14 év alatti kisgyermek (78,5 millió), akik száma az elmúlt 15 évben 10,5 millió csökkenést mutatott. A következő évtizedekre, 2050-ig, előreláthatólag 27,3 millió fővel fog csökkenni a népesség. Tehát jelen van egy egyelőre még elég visszafogott, de **nagyon erős elöregedési folyamat**, amennyiben a 65 év feletti idősök 135 millióan lesznek, a népesség egyharmadát alkotva, míg a fiatalok és a 15 év alatti kisgyermek csak 60 millióan, a népesség egy nyolcadát alkotva. Sok nagyszülőnk, néhány dédszülőnk, kevés kisgyermekünk lesz, testvérünk pedig egyáltalán nem (már 2007-ben is elérte az egyik aránya a 25%-ot). A csökkenő termékenységgel szemben a nyugdíj- és egészségügyi költségeink nagyon súlyosan fognak növekedni. Minden 65 év feletti idősre csupán két dolgozó jut majd, akiknek biztosítaniuk kell a nyugdíjat, fejenként fél nyugdíjat. Ez tarthatatlan a dolog, gondoljunk bele, hogy már most mekkora nehézséget okoz az, hogy négy embernek kell gondoskodnia egy idős személy nyugdíjellátásáról. A szociális és jóléti állam összeomlása felé tartunk. A helyzet orvoslásához a bevándorlás nem elég; még akkor sem, ha feltételezzük a kulturális integrációt, ami egyébként sokkal nehezebb dolog, mint egyes körökben hiszik. A megoldást máshol kell keresnünk.

XVI. Benedek pápa utolsó körlevelében arra buzdít, hogy utasítsuk vissza a „születésellenes mentalitást”, amelyet úgy állítanak be, „mintha valamiféle kulturális fejlődés lenne”, és ismerjük fel, hogy „az élet felé való nyitottság a valódi fejlődés központjában áll”, „az élet elfogadása fejleszti az erkölcsi energiákat, és képessé tesz a kölcsönös segítségnyújtásra” emberek és népek között (vö. Caritas in Veritate, 28.). **Kultúránkban újra értékelni kell az anyaságot és az apaságot**, mint az ember fejlődését, férfi és nő boldogságát elősegítő fontos tényezőket. Az Európai Unióban az abortusz minden évben annyi áldozatot

követel, amely megegyezik a megszületett gyermekek számának egyötödével, és több mint Málta és Luxemburg lakossága együttvéve. Szálljunk szembe ezzel, biztosítsuk az anyák számára azokat a támogatásokat és segítségeket, amelyekre szükségük van. Minden esetben határozottan szegüljünk szembe azokkal, akik be akarják vezetni a törvényekbe az abortuszhoz való jogot, amely így már nem „elfogadott rosszként” élne a köztudatban. Ezzel ellentétben kitartóan álljunk ki az orvosok, egészségügyi dolgozók és gyógyszerészek lelkiismereti szabadságának jogáért. Sok nő van arra kényszerítve, hogy válasszon a karrier és anyaság között. Tegyük meg mindent azért, hogy ne a munka érdeke, hanem az emberi élet legyen az első szempont, a munkaidőt mereven kezelő rendszerek helyett a család érdeke kerüljön előtérbe; vezessenek be a család érdekét figyelembe vevő megoldásokat (rugalmas munkaidő, távmunka, kellően megfizetett anyasági szabadságok, szülői szabadságok, gyerekeket támogató szolgáltatások, családi hálózatok létrejöttének ösztönzése, stb.). Végül határozottan támogassuk **a gyermeket nevelő családoknak tartós gazdasági segítséget nyújtó** politikát. Ha kiszámoljuk, minden gyermek, 25 éves koráig körülbelül 190.000 euró beruházást jelent. Nem igazságos, hogy a szülők elszegényedjenek a társadalomnak jövőt adó értékes vállalásukért. A nagy létszámú családokat kedvezmények illetik meg, és méltányossá, a család teherbírásával megegyezővé kell tenni a tőlük várt bevételeket (levonások, családi adózás, az ingatlanadót ne csak a lakás nagysága alapján állapítsák meg: 120 nm luxus egy egyedülálló számára, de egy négygyermekes családnak szükséges).

A gyermekvállalási kedvet ösztönző javaslatok nem hiányoznak. Megvalósításuk nem könnyű beavatkozásokat igényel, mert a közforrások újra elosztása lenne szükséges. Ez szükségszerűen fokozatosan fog végbemenni. Azonban fontos, hogy kezdjünk **konkrét lépéseket tenni** a helyes irányba. Ahhoz, hogy az irányváltás megtörténjen, elengedhetetlen a Családegysületek szilárd elhatározása és kitartása.

Tevékenységi perspektíva a nevelés kiemelt szerepéből kiindulva

A közvélemény és az európai intézmények érzékenyek a gyermekek jogaira. Az Európa Bizottság 2006-ban közzé tett egy dokumentumot, „Európai stratégia a gyermekek jogainak érdekében”, melyben azonban a gyermekekre, mint izolált egyénekre, és nem családban élő személyekre tekintenek.

A gyermekekért folytatott politika soha nem tekinthet el a szülők házastársi kötelékétől. A szülőpár egysége és stabilitása a legnagyobb ajándék és segítség, amit a gyermekeknek adni lehet. Ők nem akarják, hogy két olyan szülő szeresse őket, akik egymást

nem szeretik; nem két párhuzamos szeretetet akarnak. Ehelyett „háromszög-szeretetre” van szükségük, amelyben a szülők egységben vannak, és együtt fordulnak gyermekeik felé. A gyermekeknek szükségük van rá, hogy **mindkét szülőjükkel együtt lakjanak és éljenek**. Eszembe jut Van Gogh „Első lépések” című képe, amelyen egy kisgyermeket az anya világa, az otthon, és az apa világa, a mező közé helyez; az anya a kisgyermekkel van és védelmezi őt; az apa félbeszakítja a mezőgazdasági munkát, letérdel, hogy egy magasságban legyen a gyermekkel, egy bizonyos távolságra tőle, és szeretetteljesen hívja el az anyjától, hogy menjen oda hozzá. Az anya és az apa figurája kiegészítik egymást: az egyik a meleg családi fészket, a megértést,

a szerető biztonságot és ellátást testesíti meg; míg a másik a tekintélyt, aki segít elindulni a függetlenedés, kezdeményezőkézség, önállóság, erkölcsi felelősség és az önzetlenség útján.

Sajnos manapság a munkahelyi elfoglaltságok, a **szétköltözések, és válások** miatt sok szülőpár szakad szét és távolodik el gyermekeitől. Európában, miközben a házasságkötések száma minden évben érezhetően esik vissza, a válásoké növekszik: már több mint egy millió pár válik el évente, ami eléri a házasságkötések számának felét. Az utóbbi tíz évben 10,3 millió válás volt, ami több mint 17 millió kisgyermeket érintett.

Az elvált szülők gyermekei 85%-ban az édesanyjukhoz kerülnek, és közülük sokan, körülbelül 25%-uk két éven belül elveszíti a kapcsolatot édesapjával. A gyermekek nagy része, körülbelül háromnegyede néhány évvel a szülők válása után újra talpra áll, alkalmazkodik a helyzethez, és teljesítőkézségük átlagosan megegyezik a többi gyermekével. 25%-uknál azonban pszichológiai, iskolai és szociális problémák jelentkeznek, körülbelül kétszer akkora gyakorisággal, mint az együtt élő szülők gyermekeinél. Háromszor annyian vannak, akik saját bevallásuk szerint nagyon egyedül érzik magukat; majdnem kétszer annyian, akik úgy érzik, nem érti meg őket senki; és több mint kétszer annyian, akik egyenlő feltételek mellett rosszabb iskolai teljesítményt nyújtanak, vagy kerülnek az iskolát (Franciaországban a kollégista gyermekek 95%-a elvált szülőktől származik). Sokan szenvednek lelki instabilitásban (Franciaországban a pszichiátrián kezelt betegek 80%-a elvált szülők gyermeke); sokan cigarettáznak, alkoholt vagy drogot fogyasztanak (Franciaországban a kábítószerfüggők 50%-a); sokan a társadalom peremére kerülnek (Az USA-ban a hajléktalanok 90%-a apa nélkül nőtt fel); sokan válnak társadalmilag deviáns viselkedés vagy bűnözés főszereplőjévé, mint a vandalizmus, lopás, nemi erőszak, gyilkosság (az USA-ban a kamaszkorban elkövetett gyilkosságok elkövetőinek 72%-a, a nemi erőszakot elkövetők 60%-a, és a börtönbe került fiatalok 85%-a apa nélkül nevelkedett). Ebből látszik, hogy számukra a bűnözés kockázata kétszer akkora, mint azoknak a gyermekeknek a körében, akik együtt élnek mindkét szülőjükkel.

A pszichológiai tanulmányok egyértelműen kimutatják, hogy a gyermekre nézve **az apa hiánya** kisgyermek- és kamaszkorban számos kockázattal jár: nárciszizmus, vagyis a határok nem érzékelése, amikor valaki mindent és azonnal akar; depresszió, gyenge önértékelés; passzivitás és tervek nélküli élet, a többiek véleményétől, a tévétől, internettől, fogyasztási cikkektől, alkoholtól és drogtól való függés; tehetetlenség érzése, harag, agresszivitás és erőszak.

XVI. Benedek pápa hangsúlyozza a nevelés kiemelt szerepét, és nemrégiben is, utolsó enciklikájában kiemelte a **humánökológia** fontosságát. A társadalomnak „nem csak a földet, a vizet, a levegőt kell védelmeznie, amelyek mind hozzátartoznak a teremtés adományához. Az embert kell védelmeznie mindenekelőtt, saját önpusztítása ellenében. Szükség van valamire, ami egyfajta – jól értelmezett – humánökológiának nevezhető. ... Ahhoz, hogy a természetet védelmezzük, nem elégséges ösztönző vagy megszorító intézkedésekkel beavatkozni, de nem elegendő csupán a megfelelő útmutatás sem. Ezek fontos segédeszközök, ám a meghatározó probléma *a társadalom általános erkölcsi magatartása*. Amennyiben a társadalomban az élethez és a természetes halálhoz való jogot nem tartják tiszteletben, ha az ember fogantatása, magzati élete és születése mesterséges körülmények között történik, ha emberi embriókat áldoznak fel kísérleti célokra, a humán ökológia fogalma végső soron értelmét veszíti, és vele együtt a környezeti ökológia fogalma is eltűnik a

köztudatból. Ellentmondás az új generációtól megkövetelni a természeti környezet oltalmazását akkor, ha a nevelés és a törvények nem segítenek nekik abban, hogy saját magukat is tiszteljék. A természet könyve egy és oszthatatlan, mind a természet vonatkozásában, mind az élet, a nemiség, a család, a társadalmi kapcsolatok, röviden: a teljes értékű emberi fejlődés tekintetében.” (Caritas in veritate, 51).

Az humánökológia megkívánja, hogy a gyermekek igazi családban szülessenek és nőjenek fel. Ezt már az ENSZ által jóváhagyott Gyermekek Jogairól szóló Egyezség (1989. november 20.) is kijelentette: „A Családnak, mint alapvető egységnek, a felnövekvés természetes környezetének és tagjainak, különösen a gyermekek jólétének biztosítójának megfelelő védelmet és támogatást kell kapnia, hogy valóban be tudja tölteni nevelői szerepét a társadalomban”.

A válás azonban az **elváló házaspárnak is károkat okoz**. Gyakran magával hozza a család elszegényedését, ami nagyban befolyásolja a gyermekek alkalmazkodóképességét. Az elvált embereknél depresszió és egzisztenciális problémák jelentkezhetnek, melynek egyik példája az öngyilkosságok százalékos aránya: Franciaországban az elvált férfiak körében hatszor, a nőkben kétszer olyan magas az öngyilkosságot elkövetők aránya. Az elváltak gyakran bővítik az egyedülállóak amúgy is magas létszámú csoportját, akik Európában több mint 55 millióan vannak, és a lakóhelyek 29%-án élnek.

A széthullott és csonka családok hozzájárulnak a társadalmi erkölcsök romlásához, károsítják a **társadalom kohézióját és fejlődését**. Hillary Rodham Clinton megfogalmazásában, ahogyan egy szervezetnek egészséges sejtek kritikus tömegére van szüksége ahhoz, hogy élni tudjon, a társadalomnak hagyományos családok kritikus tömegére van szüksége, hogy talpon tudjon maradni. XVI. Benedek pápa szerint, magának a piacnak is, amely a haszonelvi csere intézménye, szüksége van a családra, amely az ajándékozás és a közösség intézménye. Nem csak azért, hogy növelje az igazságosság erkölcsét, amely szükséges számára, hanem mert más módon és mértékben, de hasonlítania kell a testvériség, szolidaritás és önzetlenség eszméihez is. Ezzel egyidejűleg a piac kulturáltabb és versenyképesebb lesz, hogyha a profitra, mint társadalmi és emberi célok eléréséhez szükséges eszközre tekintünk. „Ma elmondhatjuk, hogy a gazdasági élet többdimenziós valóságként fogható fel: különböző mértékben és eltérő módokon ugyan, de mindegyik dimenzióban jelen kell lennie a kölcsönös testvériség szempontjának. A globalizáció korában a gazdasági tevékenység nem szakítható el az érdeknélküliségtől, amely terjeszti és táplálja a szolidaritást, az igazságosságért és a közjóért viselt felelősséget a gazdaság különböző résztvevőiben és szereplőiben. Itt kifejezetten egyfajta gazdasági demokrácia konkrét és mély értelmű formájáról van szó.” (Caritas in Veritate 38).

A társadalom olyan mértékben lesz a családok barátja, amennyire nem csak egyének sokaságaként fogja fel, akiknek gondoskodni kell a szükségleteikről (kisgyermek, fiatalok, fogyatékosok, idősek), hanem nélkülözhetetlen erőforrásként, társadalmi funkciókkal rendelkező közösségi alanyként.

A társadalomnak szüksége van a családra; de **a családnak is szüksége van a társadalomra**, és elvárja, hogy úgy kezeljék, hogy képes legyen megfelelni nélkülözhetetlen nevelői küldetésének. Amennyire lehetséges, biztosítani kell a kisgyermeknek azt a jogát, hogy mindkét szülőjével együtt éljenek, illetve örökbefogadáskor legyen apjuk és anyjuk is. A válásokat ellenezni, a házasságok egységének stabilitását ösztönözni kell, védve a család

természetes identitását más együttélési formákkal szemben, nem úgy, mint annak idején az Európa Parlament, amely tagállamait arra buzdította, a törvénykezésben tegyék egyenlő értékűvé az élettársi kapcsolatokat. Terjeszteni kell a családok jogainak és kötelezettségeinek kultúráját; elismerve a szülők jogát arra, hogy erkölcsi és vallási meggyőződésük szerint neveljék gyermekeiket. Ehhez ténylegessé kell tenni a szülők szabadságát az állami és nem állami iskola közötti választásban; védeni kell a bevándorló családok egységét, segítve társadalmi és kulturális integrációjukat és tiszteletben tartva hagyományaik autentikus értékeit. Az Európai Uniónak törekednie kell arra, hogy ösztönözze az intézményeket, és alkalmazzon speciális eszközöket a hatásos családi politika érdekében.

Befejezés

Kedves barátaim, bizalommal és bátorsággal folytassátok tovább tevékenységeket. Ellenfeleitek, az intellektuális, gazdasági és politikai elit néhány vezetője, megpróbálják erőltetni a gender-ideológiát, és antropológiai forradalomra buzdítatnak az úgynevezett „új jogok” törvénybe foglalásáért, amelyek valójában egyének személyes kívánságai a társadalom kohéziójával és fejlődésével szemben. Azonban **az európai népek a ti oldalatokon állnak**, mert, ahogyan a szociológiai felmérések mutatják, még hisznek a családban, a családot állítják értékeik és törekvéseik hierarchiájának csúcsára. A ti ügyetek az emberiség, és Krisztus, az emberiség megváltójának ügye.